

Вікторія Іванівна КИФЯК

кандидат економічних наук,
асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
E-mail: ViktoriaKyfyak@i.ua

**ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Кицяк, В. І. Інтеграційний підхід до дослідження інституційного механізму розвитку підприємництва [Текст] / Вікторія Іванівна Кицяк // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2016. – Том 23. – № 1. – С. 37-44. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Інтеграційний підхід до дослідження інституційного механізму розвитку підприємництва зумовлює необхідність застосування нетрадиційної наукової методології аналізу, сутність якої полягає у застосуванні різних його видів для комплексної діагностики розвитку підприємництва.

Визначено основні методологічні положення синергетичного, системного, еволюційного та інституційного підходів до оцінки інституційного механізму розвитку підприємництва. Охарактеризовано проблеми застосування кожного підходу та чим зумовлена складність їх застосування. Обґрунтовано, що об'єктивною необхідністю є застосування такого, який би поєднував погляди декількох напрямів дослідження інституційного механізму та такі види аналізу об'єкта дослідження, які максимально могли б охарактеризувати якісні та кількісні аспекти функціонування інституційного механізму розвитку підприємництва в Україні.

Запропоновано багаторівневу методику оцінки інституційного механізму розвитку підприємництва: на рівні держави; на рівнях регіону та сектора та на рівні суб'єктів господарювання. Використання різноманітних інструментів аналізу дозволить визначити основні інституційні пастки підприємницького середовища на державному, регіональному, секторальному та суб'єктному рівнях.

Ключові слова: *інституційний механізм; підприємництво; інтеграційний підхід; інституції; інституційне середовище; інституційне забезпечення підприємницької діяльності.*

Viktoriya Ivanivna KYFYAK

PhD in Economics,
Assistant,
Department of Business Economics and Human Resource Management,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
E-mail: ViktoriaKyfyak@i.ua

**INTEGRATION APPROACH TO THE RESEARCH OF INSTITUTIONAL MECHANISM OF
ENTERPRISE DEVELOPMENT**

Abstract

The basic methodological positions of synergistic, systemic, institutional and evolutionary approaches to assessing of the institutional mechanism of entrepreneurship are determined in the article. The problems of its application are characterized. It has led to the complexity of the application of these approaches. The objective necessity of application the approach of combined several areas of research of the institutional mechanism and types of analyzes are justified. It could characterize the qualitative and quantitative aspects of the institutional mechanism for business development in Ukraine.

Integration approach to the research of institutional mechanism of enterprise development necessitates the use of non-traditional scientific methodology of analysis. The essence of it is to use different types of tests for the diagnosis of complex enterprise development. Considering the complicated nature of the institutional environment, we propose to apply multi-level system diagnostics for study the institutional mechanism of development of business: at the macro level – a study on the state level; at the mezo level – at the level of the region and sector; at the micro level – level of entities. The use of different types of analysis tools will determine the main institutional pitfalls of business

Keywords: *institutional mechanism; business development; integration approach; institutions; institutional environment; institutional support entrepreneurship.*

JEL classification: B4, B5, O1

Вступ

Для інституційного механізму національної економіки характерні державно-регіональні особливості, зумовлені конкретним державним устроєм, нормами та правилами, традиціями, звичками, менталітетом, системою формальних і неформальних інституцій, що зумовлює необхідність діагностики фактичного стану середовища функціонування підприємництва в Україні. Та складність об'єкта дослідження потребує обґрунтування методики вивчення інституційного механізму розвитку підприємництва.

Основною методичною проблемою останнього є не тільки обмеженість конкретної емпіричної інформації, яка б характеризувала роль і зв'язки компонент інституційного механізму розвитку підприємництва, але й брак достатньо аргументованих і апробованих методик щодо такого аналізу. Тож навіть наявні теоретичні розробки не підкріплені можливістю здійснювати прикладний аналіз, що різко звучує практичну цінність інституціональної теорії для розв'язування практичних проблем формування дієвого інституційного механізму розвитку підприємництва. Аналогічна ситуація і стосовно методичного забезпечення інституційного аналізу в процесі безпосередніх прикладних досліджень у цій сфері. Саме тому вважаємо за необхідне обґрунтувати інструментарій здійснення оцінки рівня розвитку інституційного механізму здійснення підприємницької діяльності.

Розвиток інституціоналізму як напряму економічної науки висвітлено у працях фундаторів інституціональної теорії А. Алчіана [1], Т. Веблена [2], У. Гамільтон [3], Д. Норта [4], В. Полтерович [5], О. Уільямсон [6], Дж. Ходжсон [7] та ін.

Здобутки української науки у сфері інституціональних поглядів на розвиток підприємництва різняться за підходами та об'єктами дослідження. Визначимо підходи до дослідження інституційних засад у практичній діяльності суб'єктів господарювання таких вчених, як С. Архієреєв (методологічні основи дослідження трансакційного сектора) [8], А. Гриценко (аналіз інституціональної структури – архітектоники) [9], В. Дементьєв (інституційні дослідження економічної влади) [10], Ю. Лопатинський (формування постулатів оцінки інституціональної трансформації аграрного сектора) [11], В. Ляценка (підходи до дослідження інституційних пасток) [12], М. Маліка (дослідження інституційного середовища розвитку малого бізнесу) [13], О. Мороза (системний погляд на аналіз інституційної структури) [14], І. Прокопа (методика аналізу інститутів розвитку сільських територій) [15], О. Прутської (визначення впливу інститутів на економічну поведінку) [16], О. Шпикуляка (методичні засади дослідження інституційної системи аграрного ринку) [17] та ін. Цінність кожного підходу полягає в обґрунтуванні методики дослідження певного аспекту механізму формування інституційного середовища розвитку підприємництва. Проте подальшого опрацювання потребують дослідження в напрямі синергії зазначених підходів і розробки методики оцінки інституційного механізму розвитку підприємництва з урахуванням регіональних, секторальних його особливостей та динамічних властивостей.

Мета та завдання статті

Метою роботи є теоретико-методологічний аналіз підходів до дослідження інституційного механізму розвитку підприємництва та розробка інтеграційного підходу та надання практичних рекомендацій щодо його застосування у практичній діяльності суб'єктів господарювання. Завданнями статті є характеристика сучасних методик оцінки інституційного механізму, обґрунтування інтеграційного підходу до дослідження об'єкта та опис характеристики застосування пропонованої методики для суб'єктів господарювання, визначення способів дослідження інституційного механізму на макро-, мезо- та макрорівнях середовища розвитку підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження

Складність застосування підходів економічного аналізу до оцінки рівня сприятливості інституційного механізму здійснення підприємницької діяльності зумовлене неоднорідною соціальною природою головних компонент інституційного механізму – інституцій, властивості яких вимагають особливих підходів до їх оцінки. Проблема полягає у складності здійснення кількісного оцінювання рівня розвитку інституцій та їх синергетичної дії. Інституції можна оцінити лише опосередковано, а саме: на основі суб'єктивних оцінювань, інтерпретованих з тим чи іншим рівнем коректності та можливості залучення математичного апарату або ж на підставі кількісних критеріїв, які свідчать про результати впливу інституцій.

Іншим аспектом проблеми є те, що найчастіше ідентифікація інституцій та їх дієвості вимагає суб'єктивних оцінок осіб, які відчують на собі відповідний вплив, мають відношення у просторовому або часовому вимірі до досліджуваних явищ або ж мають професійні кваліфікації для оцінки реальної ситуації. Дослідження конкретного інституційного середовища потребує детального та глибокого пояснення респондентам сутності проблеми та відповідних питань. До цього треба додати технічні проблеми, які виникають у процесі організації глибоких соціологічних опитувань та здійсненні інтерв'ю з численними та різними за своїм соціальним статусом особами, що вимагає наявності певного критичного рівня фаховості ініціаторів роботи. Важливо і те, що аналітичне оцінювання результатів подібного дослідження повинно трактуватися максимально об'єктивно, без впливу емоцій, політичних поглядів або ж уподобань аналітика, що, з огляду на гостроту й актуальність проблем здійснення підприємницької діяльності, часто також проблематично.

Отже, ідентифікація наявності, природи та ролі тої чи іншої інституції охоплюватиме суб'єктивний і об'єктивний опис явищ, які вивчаються. Підкреслимо необхідність досягнення системного опису інституційного механізму, що вимагає також аналітичного опису та розрахунків, які відображають суттєві взаємозв'язки функціонування інституцій.

Вважаємо, що дослідження інституційного механізму економічного розвитку повинно бути побудовано на засадах універсальних принципів економічного аналізу, об'єднанні методологічних позицій системного, інституціонального, еволюційного й синергетичного підходів.

Системний підхід дозволяє дослідити закономірний характер розвитку та причинно-наслідкові зв'язки інституційних трансформацій, виявити особливості розвитку інституцій та суб'єктів господарювання в єдиному економічному соціумі. Саме через дослідження системних зв'язків розкривається специфіка середовища підприємницької діяльності, що дозволяє відтворити проблемні сфери інституційного середовища розвитку підприємництва через призму економічних відносин.

Зміни соціально-економічних систем чи окремих їх блоків відбуваються безперервно. Для детальнішого дослідження цих змін, а також урахування факторів зовнішнього середовища (соціально-економічної системи), системний метод повинен бути доповнений іншими специфічними методами. До них перш за все належать еволюційний та інституційний підходи [18, с. 174].

Методологічний аспект еволюційного підходу пов'язується із визначенням алгоритму, за яким реалізуються економічні зміни [19, с. 32]. Як зазначає П. Лукша, достатньо вказати на те, які механізми в межах тієї чи іншої системи забезпечують різноманіття серед сутностей, що еволюціонують, добір ознак (за принципом їх «приспосовуваності» до певного середовища) і відтворення цих сутностей [20, с. 22]. Отже, дослідження за еволюційним підходом ґрунтується на інтеграції механізмів, які забезпечують різноманітність інституцій, їх державне регулювання, ринковий відбір і спадковість. Наявність успадкованих установок формує базис для еволюції інституційного механізму.

Еволюційний підхід дозволяє відображати економічний процес у його взаємозв'язку та взаємозумовленості із соціокультурною динамікою. Сутність інституційних трансформацій розкривається через розуміння таких аспектів: 1) стабільність інституційних характеристик; 2) джерела трансформацій; 3) діюча сила трансформацій; 4) напрям трансформацій [21]. Методичні підходи еволюційної теорії допоможуть описати трансформаційні зміни економічної системи, які необхідно дослідити для розуміння вихідних основ інституційного механізму сектору економіки та регіону, визначити фази функціонування інституційного механізму в напрямі досягнення оптимізованого середовища розвитку підприємництва.

Застосування еволюційного підходу вимагає особливої уваги до дослідження неформальних інституцій. Їх формування та зміни відбуваються протягом тривалого історичного періоду, не піддаються або слабко піддаються прямому впливу, тому ці інституції сприймаються як неминучий атрибут ринку. У зв'язку з цим дослідження інституційного середовища найчастіше обмежується аналізом формальних інституцій, нерідко інституційне середовище ототожнюється з формальними інституціями. Такий підхід, що ігнорує значущість неформальних інституцій при економічних перетвореннях, може призвести через неврахування об'єктивної складової інституційного середовища до помилок і прорахунків реформи [22, с. 15], адже саме неформальні інституції характеризують і забезпечують реалізацію та специфікацію формальних у практиці господарювання.

Інституційний аналіз характеризується еkleктичністю, залученням різних сфер знань, їхньої методології та понятійного апарату, а також утворенням спільних для різних дисциплін понять, таких, як обмежена раціональність, соціальна вкоріненість, примусова довіра і т. ін. [23, с. 16]. Інституційний аналіз указує на особливості й унікальність середовища розвитку соціально-економічних систем, дозволяє дослідити специфікацію впливу факторів на розвиток національної економіки та її секторів.

Синергетичний підхід описує інституційний механізм розвитку підприємництва як складну відкриту динамічну систему, яка функціонує в умовах мінливого середовища, тобто її нелінійний розвиток і біфуркаційний характер впливу факторів останнього. Застосування методики синергетичного підходу допоможе найбільш точно відобразити стан реального інституційного механізму розвитку

підприємництва в сучасних умовах. Адже саме синергетичний ефект від взаємодії інституцій та організацій формує інституційне середовище розвитку. Застосування синергетичного підходу дає можливість оцінити результати взаємодії інституцій, тобто наскільки структура інституційного механізму самоорганізована.

Розглянувши види підходів до дослідження інституційного механізму соціально-економічних систем, вважаємо, що вони можуть відобразити окремі аспекти інституційного механізму розвитку підприємництва, та лише їх інтеграція у єдину методику дозволить дослідити основні та побічні аспекти інституційного механізму розвитку підприємництва.

Інтеграційний підхід до вивчення інституційного механізму розвитку підприємництва зумовлює необхідність застосування нетрадиційної наукової методології аналізу, сутність якої полягає у використанні різних видів аналізів для комплексної діагностики розвитку підприємництва. Тож механізм дослідницького процесу матиме такий вигляд (рис. 1).

При дослідженні інституційного механізму розвитку слід урахувувати рівень функціонування та сферу пріоритетів об'єкта дослідження – загальнодержавний, регіональний, секторальний, суб'єктний. Адже в кінцевому підсумку розуміння інституційного механізму розвитку підприємництва передбачає побудову стратегії вдосконалення об'єкта аналізу, тобто формування шляхів узгодження та досягнення пріоритетів різних рівнів.

Вивчення рівня розвитку інституцій у єдиному механізмі впливу на підприємницьку діяльність на трьох рівнях приводить до розуміння їх національної та секторальної специфіки, наявності в них певного співвідношення загального та виняткового, що є основою ідентифікації регіону та сектора, розуміння особливостей конкретних інституцій, їх недоліків і переваг.

Складність структури інституційного механізму розвитку підприємництва та можливостей його диференціації за конкретних умов зумовлює необхідність його діагностики у просторі та часі, тобто дослідження повинно стосуватись різних часових періодів і конкретних регіонів. Такий підхід до аналізу дозволить виявити наслідковий характер інституційних змін.

На відміну від традиційних підходів, запропонована методика передбачає почати аналіз інституційного механізму розвитку підприємництва з вивчення процесу формування інституційного середовища, неформальних і формальних інституцій, з аналізу взаємодії, сумісності, колізійності в цьому середовищі нових формальних інституцій і сформованих протягом тривалої історичної еволюції неформальних інституцій.

Розглядаючи інституційний механізм розвитку суб'єктів господарювання, необхідно врахувати комплексний характер впливу макрофакторів на розвиток секторів національної економіки, аналізувати інституції державного рівня з позицій формування середовища функціонування суб'єктів господарювання: стан розвитку національної економіки, міжнародних інтеграційних зв'язків, фактори державного регулювання, рівень інвестиційної привабливості країни та ін.

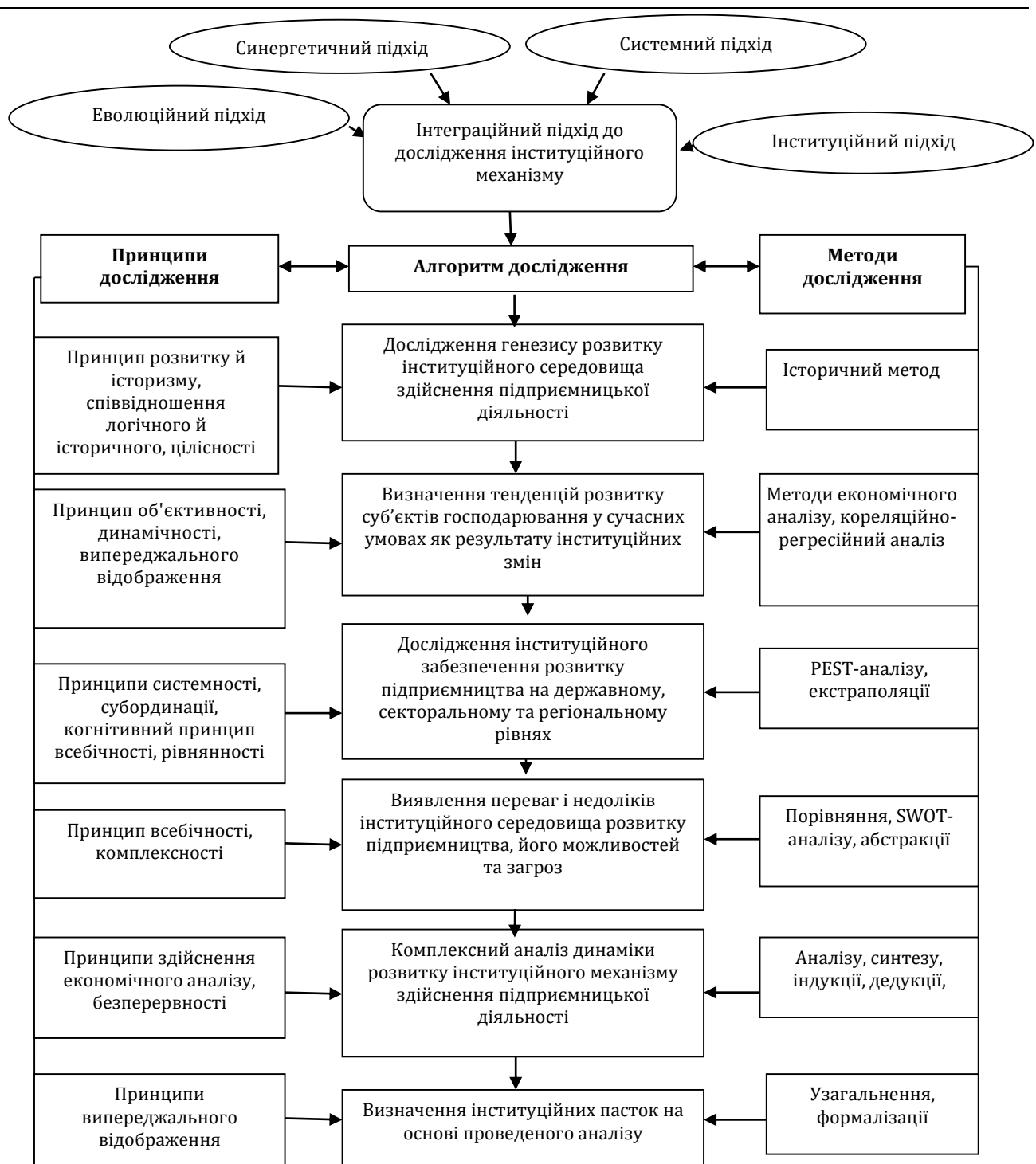
Аналіз взаємодії та колізійності формальних і неформальних інституцій дозволить оцінити необхідність і ефективність інституційних трансформацій. На цьому етапі важливий розгляд причинно-наслідкових зв'язків у різних інституційних середовищах національних економік, регіонів та їх секторів. Тобто, можна опрацювати доцільність інституційного «виросування» чи інституційної трансплантації.

Комплексний підхід до дослідження інституційного механізму на рівні сектора вимагає базування на всебічному аналізі на рівні національної економіки. Нині розроблено низку методик комплексної оцінки умов розвитку економіки країни різноманітними міжнародними організаціями. Їх мета – складання рейтингів інвестиційної привабливості національних економік і формування цілісної картини їх функціонування. Вважаємо, що вивчення рівня інституційного забезпечення механізму економіки країни за міжнародними рейтингами дозволить оцінити якість побудови механізму та його вплив на суспільство. Окрім того, важливо те, що, використання міжнародних рейтингів для розгляду інституційного середовища дозволяє проаналізувати співмірність застосованих інституційних інструментів у різних країнах та їх регіонах.

Вважаємо, що дослідження інституційного механізму на рівні держави вимагає аналізу позиції країни за кількома методиками та на їх основі визначення пасток інституційного середовища з метою формування напрямів удосконалення інституційного механізму розвитку національної економіки.

Важливе значення для оцінки ефективності дії інституційного механізму розвитку відіграє інвестиційна привабливість національної економіки та її секторів, яка є результативною ситуацією дії інституцій у єдиному механізмі. Якісна оцінка інвестиційної привабливості країни зображує ефект від застосовуваних інституційних інструментів впливу.

Слід назвати такі міжнародні індекси, як індекс розвитку людського потенціалу (Програма розвитку ООН), індекс економічної свободи (Heritage Foundation), індекс конкурентоспроможності (Всесвітній економічний форум), індекс легкості ведення бізнесу (Світовий банк), індекс інвестиційної привабливості (Європейська бізнес-асоціація) та ін. Кожен індекс прямо чи опосередковано досліджує інституційне середовище ведення бізнесу.

Рис. 1. Методика дослідження інституційного механізму розвитку підприємництва*

*Власна розробка

За інтеграційним підходом до оцінки інституційного механізму розвитку підприємництва пропонуємо максимально об'єктивізувати оцінку сприятливості інституційного середовища здійснення підприємницької діяльності через урахування найпопулярніших індексів оцінок міжнародних компаній таким чином (1):

$$O_{\text{інт}} = \sqrt[5]{\frac{O_{hdi\ ua}}{O_{hdi}} \times \frac{O_{h.f\ ua}}{O_{h.f}} \times \frac{O_{wef\ ua}}{O_{wef}} \times \frac{O_{d.b.\ ua}}{O_{d.b.}} \times \frac{O_{eba\ ua}}{O_{eba}}}, \quad (1)$$

де O_{INT} – інтеграційна оцінка інституційного механізму розвитку підприємництва в Україні;
 $O_{\text{hdi ua}}$ – показник України за індексом розвитку людського потенціалу;
 O_{hdi} – максимальний показник, передбачений індексом розвитку людського потенціалу;
 $O_{\text{h.f ua}}$ – показник України за індексом економічної свободи;
 $O_{\text{h.f}}$ – максимальний показник згідно з індексом економічної свободи;
 $O_{\text{wef ua}}$ – показник України за індексом конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму;
 O_{wef} – максимальний показник, передбачений індексом конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму;
 $O_{\text{d.b.ua}}$ – показник України за індексом легкості ведення бізнесу
 $O_{\text{d.b.}}$ – максимальний показник, передбачений індексом легкості ведення бізнесу;
 O_{ebaua} – показник України за індексом інвестиційної привабливості Європейської бізнес-асоціації.
 O_{eba} – максимальний показник, передбачений індексом інвестиційної привабливості Європейської бізнес-асоціації.

Інституційне забезпечення доречно розглядати за окремим переліком показників на секторальному рівні, оскільки ефективно інституційне бізнес-середовище національної економіки, позитивна динаміка впливу та розвитку ринкових факторів ще не означатиме достатнього рівня розвитку інституційного механізму конкретного сектору країни. Водночас, розглядаючи інституційний механізм розвитку підприємництва на секторальному рівні передусім потрібно вести мову про зовнішнє середовище здійснення підприємницької діяльності.

Оцінку рівня інституційного забезпечення механізму розвитку підприємництва, на нашу думку, доцільно здійснити за допомогою методики оцінювання зовнішнього середовища – *PEST*-аналізу (*P* – *Policy* – політика, *E* – *Economy* – економіка, *S* – *Society* – суспільство, *T* – *Technology* – технологія). Зазначимо, що *PEST*-аналіз зазвичай використовується для оцінки зовнішнього середовища суб'єктів господарювання, однак ми пропонуємо розширити сферу цього аналізу до секторального рівня.

Для об'єктивної оцінки факторів зовнішнього середовища вважаємо за доцільне використовувати бали інституційних умов України, наведені в Глобальному звіті про конкурентоспроможність (підготовленому Світовим економічним форумом). Вибір рейтингового індексу пояснюється тим, що у ньому найбільш повно враховані інституційні умови функціонування економічних систем, які досить деталізовано подано за індикаторами. Крім того, зазначимо, що індекс конкурентоспроможності розраховується за регіонами країни.

Зважаючи на специфічність об'єкта дослідження, враховувати будемо інституційні фактори політичної, економічної, соціокультурної та технологічної складових підприємницького середовища функціонування. Проте індикатори, подані у Звіті, стосуються національної економіки загалом та її інституційних умов. Отже, для кожного показника *PEST*-аналізу розраховується окремий коефіцієнт поправки.

Коефіцієнт поправки пропонуємо розраховувати як співвідношення між темпами зростання значення певного показника по сектору та показника національної економіки у відповідний період. Зазначимо, що до окремих показників неможливо розрахувати індивідуальні коефіцієнти поправки, тож використаємо середній, який розраховуватимемо за формулою 2.

$$K_{\text{попр.сер.}} = \frac{\text{Темп росту валової продукції сектора}}{\text{Темп росту ВВП країни}}, \quad (2)$$

Застосування такої методики до оцінки інституційного забезпечення розвитку підприємництва у певному секторі дозволить проаналізувати секторальне співвідношення привабливості умов здійснення підприємницької діяльності та може бути використане для оцінки середовища розвитку в регіональному аспекті. Адже інституційні відмінності регіонів України та їх різне соціально-економічне становище та ментальне забарвлення зумовлюють необхідність дослідження інституційного механізму розвитку господарюючих одиниць національної економіки, який би якнайповніше враховував особливості регіону, в якому вони розвиваються. Для підприємництва такий підхід особливо важливий, через те, що діяльність його суб'єктів тісно пов'язана як з територіальним розташуванням і відповідними природно-кліматичними факторами, так і з людським фактором і рівнем його консерватизму. Вважаємо, що саме аналіз інституційного механізму сектору на рівні регіону якнайповніше дасть змогу проаналізувати проблеми інституційного середовища здійснення підприємницької діяльності та конкретної територіальної одиниці, які відіграють важливу роль при реалізації державних програм і рішень.

Вважаємо, що запропонована методика аналізу інституційного механізму регіону допоможе знайти слабкі ланки останнього та вдосконалити складові, які раніше були недостатньо враховані при побудові концепцій секторального розвитку як держави, так і регіонів. Методика комплексного аналізу інституційного механізму розвитку дозволить також визначити рівень розвитку інституцій з

урахуванням синергетичного ефекту їх взаємодії з метою виявлення шляхів вдосконалення інституційного механізму розвитку підприємництва з огляду на причинно-наслідковий характер інституційних змін. Постійний моніторинг інституційних індикаторів за запропонованою нами методикою дозволить відстежити напрямки і швидкість розвитку інституційного механізму та діагностувати інституційні проблеми, що допоможе попередити виникнення інституційних пасток.

Висновки та перспективи подальших розвідок

На відміну від традиційних підходів, запропонована методологія базується на інтеграційному підході поєднання наявних і охоплює аналіз усіх складових функціонування інституційного механізму розвитку підприємництва: становлення, сучасний стан, суперечності та взаємозв'язки, ґрунтується на аналізі суб'єктивних і об'єктивних показників, якісних і кількісних характеристиках функціонування інституційного механізму. Такі особливості дають можливість оцінити рівень сприятливості інституційного механізму розвитку підприємництва в часі та просторі, а також за трьома рівнями функціонування: макро-, мезо- та мікро-. Подальших наукових розвідок потребують формування моделей інституційного механізму розвитку підприємництва за інтегральними оцінками факторів впливу на підприємницьке середовище.

Список літератури

1. Alchian, A. Private Property and the Relative Cost of Tenure / A. Alchian / Public Stake in Union Power // Bradley. – 1958. – P. 350-371.
2. Веблен, Т. Теория праздного класса [Текст] / Т. Веблен. – М. : Прогресс, 1984. – 367 с.
3. Hamilton, W. Institution. Encyclopedia of the Social Sciences. / W. Hamilton. – N.-Y. – 1932. – V. VIII. – 84 p.
4. Норт, Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики [Текст] / Д. Норт. – М.: Фонд экономической книги Начала, 1997. – 180 с.
5. Полтерович, В. Стратегии модернизации, институты и коалиции [Электронный ресурс] / В. Полтерович. – Режим доступа : <http://www.institutiones.com/strategies>.
6. Уильямсон, О. Частная собственность и рынок капитала [Текст] / О. Уильямсон // ЭКО. – 1993. – № 5. – С. 4-11.
7. Hodgson, J. M. Economics and institutions / J. M. Hodgson // A Manifesto for Modern Institutional Economics – Philadelphia, 1998. – 460 p.
8. Архіреєв, С. І. Трансакційний сектор економіки України [Текст] / С. І. Архіреєв. – Х. : ХВ НІСД, 2003. – 56 с.
9. Гриценко, А. А. Институциональная архитектура: объект, теория и методология [Текст] / А. А. Гриценко // Постсоветский институционализм. – Донецк: Каштан, 2005. – С. 49-74.
10. Дементьев, В. Власть : экономический анализ. Основы экономической теории власти: [монография] / В. Дементьев. – Донецк : Каштан, 2003. – 200 с.
11. Лопатинський, Ю. М. Синергетичні складові інституціональної трансформації аграрної системи [Текст] / Ю. М. Лопатинський // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Економіка. – Чернівці : Рута, 2005. – Випуск 233. – С. 37-42.
12. Ляшенко, В. И. Регулирование развития экономических систем: теория, режимы, институты [Текст] / В. И. Ляшенко. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2006. – 668 с.
13. Малік М.Й. Институціоналізація аграрного підприємництва: трансформація та ефективність [Текст] / М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2010. – № 7. – С. 132-139.
14. Мороз, О. О. Институціональна система аграрної економіки України: [монографія] / О. О. Мороз. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2006. – 438 с.
15. Прокопа, І. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку [Текст] / І. Прокопа // Економіка України. – 2007. – № 6. – С. 50-59.
16. Прутська, О. О. Фактор влади в економіці [Текст] / О. О. Прутська // Підприємство, господарство і право. – 2003. – №2. – С. 126-129.
17. Шпикуляк, О. Г. Институціональне забезпечення розвитку та регулювання аграрного ринку: аналітична оцінка [Текст] / О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 150-157.
18. Кирилюк, Є. М. Методологія дослідження процесів трансформації економічних систем у сучасних теоріях [Текст] / Є. М. Кирилюк, А. М. Прошалкіна // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 4. – С. 172-179.
19. Гурнак, О. В. Особливості еволюційного підходу до дослідження економічних систем [Текст] / О. В. Гурнак // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 2. – С. 32-34.
20. Лукша, П. О. Самовоспроизводство в эволюционной экономике [Текст] / П. О. Лукша. – СПб. : Алетей, 2009. – 208 с.
21. Трансформаційна економіка [Текст] / [Савчук В. С., Зайцев Ю. К., Малий І. Й. та ін.] ; / В. С. Савчук, Ю. К. Зайцев. – К. : КНЕУ, 2006. – 612 с.

-
22. Говра, Д. Социальные институты [Текст] / Д. Говра // Регион. Экономика, политика, идеология. – 1999. – № 1. – С. 14-18.
  23. Чернецький, Ю. Сучасний соціологічний інституціоналізм і «нова економічна соціологія» як напрями дослідження проблем економіки [Текст] / Ю. Чернецький // Економіка України. – 2004. – № 5. – С. 62-68.
  24. Індекс інвестиційної привабливості України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.eba.com.ua.

References

1. Alchian, A. (1958). *Private Property and the Relative Cost of Tenure*. Public Stake in Union Power, Bradley.
2. Veblen, T. (1984). *Teorija prazdnogo klasa* [Theory of the Leisure Class]. Moscow : Progress.
3. Hamilton, W. (1932). *Institution. Encyclopedia of the Social Sciences*, N.-Y., vol. VIII, pp. 84.
4. Nort, D. (1997). *Instituty, institucional'nye izmenenija i funkcionirovanie jekonomiki*, [Institutes, institutional changes and economy functioning]. Moscow : Fond jekonomicheskoy knigi Nachala.
5. Polterovich, V. *Stratigii modernizacii, intituty i koalicii* [Modernization strategy, Institutes and coalition]. Retrieved from: <http://www.institutiones.com/strategies>.
6. Uil'jamson, O. (1996). *Jekonomicheskie instituty kapitalizma. Firmy, rynki, otnoshencheskaja kontraktacija* [Economic Institutions of Capitalism. Firms, markets, relational of contracting]. SPb., Lenizdat.
7. Hodgson, J. M. (1998). Economics and institutions. In *A Manifesto for Modern Institutional Economics*. Cambridge and Philadelphia, Polity Press and University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
8. Arkhiereiev, S. I. (2003). *Transaktsijnyj sektor ekonomiky Ukrainy* [Transactional sector of Ukraine]. KhV NISD, Harkiv, Ukraine.
9. Hrytsenko, A. A. (2005). Ynstytutsyonal'naia arkhitektynka: ob'ekt, teoriya y metodolohiya [Institutional architectonic: the object, the theory and methodology], *Postsovetskyj ynstytutsyonalizm*. Donetsk : Kashtan.
10. Dement'ev, V. (2003). *Vlast' : jekonomicheskij analiz. Osnovy jekonomicheskoy teorii vlasti* [Power: An Economic Analysis. Basic economic theory of power]. Doneck : Kashtan.
11. Lopatyns'kyj, Yu. M. (2005). *Synerhetychni skladovi instytutsional'noi transformatsii ahrarnoi systemy* [Synergistic components of the institutional transformation of agricultural systems]. Chernivtsi : Ruta.
12. Liashenko, V. Y. (2006). *Rehulyrovanye razvytyia ekonomicheskikh system: teoriya, rezhymy, ynstytuty* [Regulation of development of economic systems: theory, regimes, institutions]. Donetsk : YEP NAN Ukrainy.
13. Malik, M. J. and Shpykuliak, O. G. (2010). Instytutsionalizatsiia ahrarnoho pidpriemnytstva: transformatsiia ta efektyvnist' [The institutionalization of the agricultural business, transformation and efficiency]. *Ekonomika APK*, 7, 132-139.
14. Moroz, O. O. (2006). *Instytutsial'na systema ahrarnoi ekonomiky Ukrainy* [Institutional System of Agricultural Economics Ukraine]. Vinnytsia : UNIVERSUM.
15. Prokopa, I. (2007). Sil's'ki terytorii Ukrainy: doslidzhennia i rehulivannia rozvytku [Rural areas in Ukraine: research and development regulation]. *Ekonomika Ukrainy*, 6, 50-59.
16. Pruts'ka, O. O. (2003). Faktor vlady v ekonomitsi [Factor of power in the economy]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 2, 126-129.
17. Shpykuliak, O. H. (2010). Instytutsional'ne zabezpechennia rozvytku ta rehulivannia ahrarnoho rynku: analitychna otsinka [Institutional ensure of development and regulation of the agricultural market: analytical assessment], *Ekonomika APK*, 4, 150-157.
18. Kyryliuk, Ye. M. and Proshalkina, A. M. (2011). Metodolohiia doslidzhennia protsesiv transformatsii ekonomichnykh system u suchasnykh teoriiakh [Methodology of research of the transformation of economic systems in modern theories]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, 4, 172-179.
19. Hurnak, O. V. (2011). Osoblyvosti evoliutsijnoho pidkhodu do doslidzhennia ekonomichnykh system [Features of evolutionary approach to the study of economic systems]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2, 32-34.
20. Luksha, P. O. (2009). *Samovosproizvodstvo v jevoljucionnoj jekonomike* [Self-reproduction in the evolutionary economics]. SPb : Aletejja.
21. Savchuk, V. S., Zajtsev, Yu. K. and Malyj, I. J. (2006). *Transformatsijna ekonomika* [Transformational Economy]. Kyiv : KNEU.
22. Govra, D. (1999). Social'nye instituty [Social institutions]. *Region, Jekonomika, politika, ideologija*, 1, 14-18.
23. Chernets'kyj, Yu. (2004). Suchasnyj sotsiolohichnyj instytutsionalizm i "nova ekonomichna sotsiolohiia" iak napriamy doslidzhennia problem ekonomiky [Modern sociological institutionalism and "new economic sociology" as areas of research economic issues]. *Ekonomika Ukrainy*, 5, 62-68.
24. *Indeks investytsynoyi pryvablyvosti Ukrainy* (2015). Retrieved from : www.eba.com.ua.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2016 р.